

Hoofdstuk 4, over de wereld, door dr. Jurjen Zeilstra

In het algemeen vind ik dat de stijl waarin dit document is geschreven niet van deze tijd is. Prescriptief en descriptief taalgebruik lopen voortdurend door elkaar heen, wat niet alleen in een preek, maar ook in een oecumenisch document gericht op een breed publiek de leesbaarheid niet ten goede komt. Daardoor krijgt het stuk iets formeels en afstandelijks. De bedoeling is goed, de formuleringen zijn stijlvol, maar de echte knelpunten verdienen een meer spannende benoeming wil de lezer er warm of koud van worden.

(Ad 58) Gods liefde als uitgangspunt is mooi. Maar een gemiddeld Hilversums gemeentelid zal wel even met z'n ogen zitten te knippen als hij hoort dat niet alleen zijn of haar eigen kerk of de Protestantse Kerk in Nederland, of de bij de Raad van Kerken aangesloten kerken of de mensen van goede wil waar dan ook ter wereld, maar *het hele universum* gericht is op en z'n uiteindelijke bestemming zal vinden in het Koninkrijk van God. Dit soort metafysisch taalgebruik klinkt in de tijd dat Govert Schilling aan het brede publiek het ontstaan van het heelal uitlegt en dat onze piepkleine aarde te midden van ontelbare sterrenstelsels onvermijdelijk een keer gaat verschroeien doordat de afstand tot de zon zal verminderen, onwerkelijk middeleeuws. Het is onnodig vreemd en onbijbels taalgebruik dat de verkondiging van Jezus uit de historische context tilt waarin deze heeft plaats gevonden en eigenlijk onbegrijpelijk maakt. Schreef Tolstoj al niet: Het Koninkrijk Gods is in u. Bestaat er voor gelovigen echt een goddelijk plan voor de transformatie van de wereld? Ik bedoel als een soort klaarliggende blauwdruk? Is dit niet precies waar de grootschalige revoluties de mist in zijn gegaan? Het kan zijn dat de kerk in dit opzicht als dienstbaar wordt beschreven. Het is toch een enorme pretentie die, zeker gezien de huidige kwetsbaarheid van de kerken in een tijd van grootschalige secularisatie in Hilversum niet op deze wijze geloofwaardig verkondigd kan worden. Is het hoogmoedswaanzin of een karikatuur?

(Ad 59) 'Evangelisatie' is gehoorzaamheid aan Jezus, maar het is ook een ouderwets woord dat in mijn wijkgemeente, een mainstream PKN-gemeente (met een oorsprong half om half Gereformeerd/Hervormd) niet meer wordt gebruikt. Ook zijn wij niet 'missionair' in de zin dat wij er strategieën voor ontwikkelen met modernere technieken nieuwe leden winnen. Wel staan we zelfbewust in onze geloofstraditie en willen we graag een gastvrije gemeente zijn en zijn we blij met nieuwe mensen die dit ontdekken. We trekken naar buiten, o.a. in bibliotheek en filmtheater en ontmoeten daar niet-leden die we willen informeren en beluisteren en ontmoeten, niet bekeren. Zijn wij ongehoorzaam aan de opdracht van Jezus in Mt.28, 18-20 gegeven?

(Ad 60) Respect wordt uitgesproken voor andere religies en er wordt vastgesteld dat dit niet altijd door christenen is gedaan, dat is eerlijk. Een toenemend bewustzijn van religieus pluralisme vormt dan de context waarin reflectie plaatsvindt op de mogelijkheid van redding voor mensen die niet expliciet in Christus geloven. Dit zouden velen in mijn gemeente erg voorzichtig uitgedrukt vinden. (Nog zondag 10 maart 2013 dachten we na over de gelijkenis van de Verloren Zoon als paradigma voor de interreligieuze dialoog, maar nu ook met de oudste zoon als identificatiefiguur voor het christendom. Kunnen wij blij zijn wanneer ook anderen dan wijzelf welkom zijn om feest te vieren in het huis van de schepping?) Er blijkt in de toelichting op deze paragraaf echter dat er in veel kerken zeer exclusief over het heil in Christus wordt gedacht. Dit lijkt mij een boeiende thematiek om ook in mijn context verder te exploreren in de oecumenische en interreligieuze dialoog.

(Ad 61) Rechtvaardiging door het geloof als uitgangspunt voor de kerk als centrum van ethische reflectie zou velen in mijn wijkgemeente wel aanspreken, zij het dat er een mysterieuze kant aan zit die zich, ook oecumenisch, niet zomaar laat operationaliseren.

(Ad 62) Het primaat van de ethiek in de kerk spreekt mij aan en doet mij denken aan de filosofie van Levinas. Het gaat mij echter veel te snel om zo bevestigend te stellen dat de ethiek van christenen (altijd?) direct in God geworteld is en doorwerkt in de gemeente. Dat klinkt hoogmoedig. Het verlangen zich daarbij in te zetten voor gerechtigheid, vrede en bescherming van het milieu, waarbij actief bondgenoten worden gezocht binnen en buiten de kerk spreekt, denk ik, wel breed aan. Maar dit is nog niet zo gemakkelijk in praktijk te brengen. Ik zie dat wederzijds bevragen en bevestigen waardoor wij zien wat wij delen in Christus maar heel matig in de praktijk van het Hilversums kerkelijk leven.

(Ad 63) Gespreksmodellen zijn nodig, akkoord, waarin (nieuwe) morele vraagstukken vruchtbaar aan de orde kunnen worden gesteld in oecumenische context. Maar de ethische vragen waar het om gaat worden niet benoemd. Ik vermoed dat het zal gaan over euthanasie, openstelling van kerkelijke ambten voor vrouwen, homoseksualiteit, abortus e.d. Mijn ervaring is dat juist algemene kerkelijke richtlijnen hier meer kapotmaken dan helpen. En dat het laatste, 'helpen' niet alleen verantwoordelijkheid te dragen, maar ook op te lossen, toch wel het fundamentele criterium is. Het is wel waar dat relevantieverlies van de oecumene hier volop aan de gang is. De kerken schieten niet op, staan op afstand van het leven en storten in, dus de mensen lossen het zelf wel op.

(Ad 64) De grote vraagstukken van de samenleving worden wel aan concreet aan de orde gesteld, zoals het omgaan met natuurrampen, het armoedevraagstuk en epidemieën. Het is mooi dat kerken in dat opzicht een grote verantwoordelijkheid ervaren en de opdracht hebben een bijdrage tot leniging van nood te leveren. Ik mis alleen daarbij aandacht voor de tragische kant van de wereldgeschiedenis dat we altijd zullen blijven 'dweilen met de kraan open', c.q. er is een 'wet van behoud van ellende'. Dit erkennen maakt de kerkelijke inspanning realistischer. Mijns inziens zeer terecht wordt een appèl gedaan op de individuele gelovige. Dit spreekt de mensen die ik ken meestal meer aan dan een als collectief in het openbaar optredende kerk.

(Ad 65) De participatie van christenen, constructief, tegelijk kritisch, in het openbare leven wordt aanbevolen. Dat zal mensen aanspreken. Echter, christenen te identificeren als profetische getuigen die wellicht ook op vervolging en lijden om het geloof als een martelaar moeten rekenen, kan een werkelijkheid zijn in een land als Iran, maar klinkt nogal potsierlijk en staat erg ver van onze dagelijkse realiteit. Dit had beter gedifferentieerd moeten worden. Kennen wij wellicht op heel andere wijze vormen van martelaarschap in media, school- of werksituaties? Hoe kunnen we dit, zonder belachelijk te worden, benoemen?

(Ad 66) Met betrekking tot solidariteit en verzoening ziet de kerk zichzelf als toegerust met bijzondere gaven, alleen al omdat alle 'sociaal economische klassen' in de kerk aanwezig worden geacht, iets wat ik me wel eens afvraag of dat echt zo is. Hier klinken grote woorden over redding, verkondiging en barmhartigheid, waarvan ik de bedoeling, denk ik, wel begrijp, maar die in de dagelijkse praktijk vaak niet goed uit de verf komen. Dat is overigens voor mij geen reden om het op te geven, het ligt alleen, denk ik, lastiger dan het nu klinkt.

(Ad 67) In de conclusie wordt gesteld dat de eenheid van *koinonia* als genadegeschenk van de drie-enig God zich manifesteert op drie manieren: in geloof, in het leven met de sacramenten en in dienstbaarheid in de brede zin van het woord. Eucharistie en liturgie worden daarbij centraal gesteld als voedingsbron tot kerkelijk getuigenis in de wereld. Ik geloof dat ten diepste ook, maar hier wordt wel heel idealistische taal gesproken, waarbij de praktijk mij weerbarstiger lijkt te zijn dan hier wordt toegegeven.

(Ad 68) De urgentie van het herstel van de eenheid van de kerk wordt aan de orde gesteld vanuit de Triniteit en vanuit het besef dat de missionaire gestalte van de kerk lijdt onder de verdeeldheid. Deze

constatering leidt niet tot concrete voorstellen hoe daaraan te werken, maar als je het goed leest wordt eigenlijk de heilige Geest voor de heling verantwoordelijk gehouden, immers deze geeft in dit opzicht leiding ('guidance'). Ik weet niet of dit wel klopt.

(Ad 69) De 'nieuwe kosmos' (is dit een bijbelse term?) wordt benoemd als Gods belofte voor het eind van de geschiedenis. De kerk wordt daarvan in het heden het voorportaal in een soort 'realized eschatology'. Er worden geen pogingen gedaan deze klassiek christelijke temporeel lineaire heilsverwachtingen ook op andere, mogelijk meer actuele, wijzen door te vertalen in bijv. termen van laatste/voorlaatste zoals Bonhoeffer dat heeft gedaan. De manier waarop het document hierover spreekt doet mij denken aan Liedboek, Gezang 300, Eens als de bazuinen klinken, een mooi maar erg ouderwets lied, waarin de wederkomst mij te letterlijk wordt genomen.

(Historical note) De vragen worden gesteld: 'Wat is de kerk? Wat is de rol van de kerk in het kosmisch ontwerp van God, de samenvatting van alle dingen in Jezus Christus?' Vervolgens wordt gesteld dat de situatie van kerkelijke verdeeldheid 'abnormaal' is. Dit lijkt mij historisch onjuist. Juist kerkelijke eenheid zou, wanneer deze ooit tot stand zou komen, de uitzondering zijn. Zelfs in de middeleeuwen leefde onder de zogenaamde eenheid een enorme verscheidenheid, gepaard gaand aan vele conflicten. Ook hier worden prescriptie en descriptie dus verward.